

POROČILO O SPROTNEM VREDNOTENJU PROGRAMA RAZVOJA PODEŽELJA 2007–2013 v letu 2013

Metodologija samovrednotenja Lokalnih akcijskih skupin o izvajanju Lokalnih razvojnih strategij Dopolnjeno končno poročilo

Republika Slovenija
Ministrstvo RS za kmetijstvo in okolje
Dunajska 22
1000 Ljubljana

Poročilo o sprotnem vrednotenju Programa razvoja podeželja 2007–2013 v letu 2013

Metodologija samovrednotenja Lokalnih akcijskih skupin o izvajanju Lokalnih razvojnih strategij Dopolnjeno končno poročilo

Naročnik	Republika Slovenija Ministrstvo za kmetijstvo in okolje Dunajska 22 1000 Ljubljana <i>Kontaktna oseba naročnika:</i> Bernarda Čebulj
Izdelovalec	OIKOS, svetovanje za razvoj, d. o. o. Glavni trg 19 1240 Kamnik PRAC Partnership Co. Im Hopfengarten 19b D-65812 Bad Soden Nemčija <i>Vodja projekta:</i> • Rolf Bergs, dr.phd. Political science, economics and sociology <i>Namestnica vodje projekta:</i> • Mojca Hrabar, univ. dipl. biol., MSc Environmental Change and Management <i>Sodelujoči:</i> • Simona Knežević Vernon, univ. dipl. pol.
Datum priprave:	December 2013
Ključne besede:	Sprotno vrednotenje, Program razvoja podeželja, PRP 2007–2013, lokalne akcijske skupine, lokalna razvojna strategija, spremljanje, projekti, pristop »od spodaj navzgor«.
Opombe:	/

Povzetek

Poročilo predstavlja del sprotnega vrednotenja Programa razvoja podeželja 2007–2013 (v nadaljevanju PRP 2007–2013) v letu 2013, katerega namen je pripraviti metodologijo, ki bi jo lahko Lokalne akcijske skupine (LAS) uporabljale za vrednotenje lokalnih razvojnih strategij (LRS) 2007–2013 v smislu ugotavljanja doseganja zastavljenih ciljev LRS in prispevanja k učinkom PRP 2007–2013.

Samovrednotenje je oblika vrednotenja, ki ga izvaja sama organizacija – nosilka programa ali pa deležniki, vključeni v izvajanje programa. Pregledali smo, kako LAS spremljajo prispevek izbranih projektov k ciljem LRS ter kazalnike LAS za spremljanje izvajanja LRS. Podrobneje smo pregledali kazalnike sedmih LRS, ki smo jih izbrali na podlagi raznolikosti LRS. Nato smo pregledali dosedanje prakse vrednotenja in samovrednotenja LAS v tujini in predlagali način samovrednotenja LAS. Predlog vključuje tudi vprašalnik za samovrednotenje. Ugotovitve in predloge smo preverili z intervjuji predstavnikov sedmih LAS, ki smo jih izbrali glede na raznolikost, geografsko razporeditev in zainteresiranost za sodelovanje.

Vsak od 33 LAS v Sloveniji naj bi s samovrednotenjem spremljal uspešnost izvajanja LRS, predlog pristopa pa je podan v Smernicah in priporočila za izvajanje pristopa LEADER v Republiki Sloveniji v programskem obdobju 2007 – 2013, ki jih je objavilo Ministrstvo za kmetijstvo in okolje. Za spremljanje doseganja ciljev LRS so LAS v samih LRS opredelile kazalnike; pogosto so ti posredno vključeni v opisih načrtovanih rezultatov. Kazalniki za spremljanje doseganja ciljev LRS pogosto spremljajo le učinke (output), malo pa je takih, ki spremljajo rezultate izvajanja LRS in še manj takih, ki spremljajo vplive izvajanja LRS.

Pregled vsebine izbranih LRS je pokazal, da je samovrednotenje v LRS razumljeno predvsem kot vrednotenje posamičnih projektov in ne kot vrednotenje izvajanja celotne LRS in njenega dela, oziroma doseganja ciljev in učinkov LRS. LAS večinoma vrednotijo izvajanje LRS na ravni posamičnih projektov ali občasno za potrebe poročanja svojim članom. Nekateri LAS vrednotenje izvajajo s pomočjo zunanjih evalvatorjev, vendar pa je to odločitev posamičnega LAS. Lokalne akcijske skupine poleg tega o izvajanju Načrtov izvedbenih projektov poročajo LEADER pisarni na Ministrstvu RS za kmetijstvo in okolje na osnovi obrazca Ministrstva, ki vključuje tako kazalnike, predpisane s strani Evropske Komisije, kot podatke, ki jih Ministrstvo potrebuje za svoje evidence in za nadaljnje načrtovanje ukrepov.

Večina držav članic EU, ki že izvajajo samovrednotenja v okviru osi LEADER, je pripravila navodila oziroma smernice za vrednotenje/samovrednotenje programa LEADER. Praksa v tujini je različna, včasih je pri izvedbi samovrednotenja prisotna tudi kombinacija pomoči zunanjih moderatorjev. V Nemčiji se uporablja vprašalnik z izbirnimi odgovori, vprašalnik je v uporabi tudi na Finskem, a ni obvezen. Samovrednotenje na Finskem ni obvezno, je pa priporočljivo in je bolj kot ugotavljanju odgovornosti namenjeno učenju o lastnem delovanju in izboljšanju izvajanja LRS. Nekateri LAS ga izvajajo v kombinaciji z zunanjimi izvajalci, vsem pa je v pomoč delovni zvezek za samovrednotenje LAS, ki sledi osnovnim načelom projektnega ciklusa. Način samovrednotenja je v Avstriji odvisen od posamične LAS, zanimivo pa je, da je način samovrednotenja, ki ga uporabljajo posamične LAS, pogosto izšel iz načina vrednotenja programa LEADER. V Spodnji Avstriji ima vsaka LAS skupino za zagotavljanje kakovosti, ki izvaja samovrednotenje, na Solnograškem pa izvajajo samovrednotenje s pomočjo letnih sestankov, katere za namene vsake LAS izvaja predstavnik druge LAS. V Italiji je sistem samovrednotenja LAS in izvajanja LRS v veliki meri prepuščen LAS in regijam, pomembno vlogo pa z napotki, organizacijo srečanj in seminarjev igra Mreža za podeželje, ki za samovrednotenje priporoča uporabo nekaterih metod (npr. mapiranje, fokusne skupine) in pristopov (zunanjí moderator, medsebojni »peer review« med posameznimi LAS). Nekatere regije, kot je npr. Veneto, so pripravile enotno metodologijo – preprost vprašalnik z nekaj kategorijami rangiranja izpostavljenih tem, s katero se je samovrednotilo vseh 10 LAS na njenem območju, tematsko pa je bilo bolj usmerjeno k analizi načina delovanja, povezovanja, zadovoljstva članov, kot pa k analizi doseganja ciljev strategije. Na Portugalskem se samovrednotenje izvaja v treh korakih s pomočjo metodologije Systematisation of Participators Self-Assessment (SPSA) in sicer po osmih področjih.

Predlagana metodologija samovrednotenja je namenjena kritičnemu samoocenjevanju dela LAS in njihovih struktur, uspešnosti, doseganja in primernosti ciljev, delovanju partnerstva in drugih vsebin in vsebuje naslednje korake:

1. Priprava Načrta samovrednotenja, ki naj opredeli aktivnosti, metode samovrednotenja (analiza kazalnikov, izvedba fokusnih skupin, anketa med vodstvom LAS, nosilci in partnerji projektov), časovni načrt in način poročanja.
2. Pri opredelitvi aktivnosti samovrednotenja naj LAS določijo, kako in kdaj ga bodo izvedli in kdo bo vanj vključen. Predstavniki ciljnih skupin so v samovrednotenju vključeni preko vprašalnika in preko fokusnih skupin. Spremljanje in analiza ciljev in kazalnikov naj bi se izvedla na letni ravni, za preverjanje relevantnosti ciljev, analizo upravljaljskih struktur, delovanje partnerstev in podobno pa priporočamo dvoletno raven. Na letni ravni LAS lahko izberejo dodatne teme samovrednotenja glede na svoje potrebe in možnosti. Vključene naj bodo naslednje ciljne skupine: LAS in njihova telesa, občine, drugi deležniki (predstavniki gospodarstva, kmetijstva, izobraževanja na področju LAS) in del vključenih v izvajanje posamičnih projektov.
3. Za vsak opredeljen cilj LRS naj LAS preveri kazalnike, opredeljene v LRS in njihovo ustreznost – ali res merijo prispevek k doseganju ciljev in ali uspe pridobivati podatke za njihovo spremljanje, poleg tega naj bo jasno prikazana povezava s prioritetami PRP. V primeru, da niso ustrezni ali merljivi, se določijo dodatni ali novi kazalniki; poleg kazalnikov učinka naj se za vsak cilj opredeli vsaj en kazalnik rezultata. Kazalniki naj bodo »SMART«.
4. Relevantnost (primernost) ciljev naj se preverja na dvoletni ravni; preveriti je treba, ali izvajanje LRS z vidika zaključenih projektov, doseženih rezultatov in kazalnikov projektov prispeva k doseganju ciljev in kaj so morebitni razlogi za neuspeh. Kot metodo predlagamo izvedbo fokusnih skupin ali podobne metode sodelovanja, v katero se vključijo zgoraj navedene ciljne skupine.
5. Samovrednotenje se lahko opravi z vprašalnikom, ki je podan v poročilu, saj se z njim lahko strukturirano preveri, kako izbrani kazalniki podpirajo doseganje izbranega cilja in kakšne vrednosti kazalnikov so bile dosežene.
6. Končen rezultat samovrednotenja naj bo poročilo z zaključki in predlogom aktivnosti v prihodnje, ki bi izboljšale področja, na katerih je delovanje LAS pomanjkljivo ali bi se ga dalo izboljšati. Poročilo naj vsebuje tudi povzetek obeh faz (vprašalniki in fokusna skupina).

Uporaba predlagane metodologije je smiselna v prihodnjem programskem obdobju, saj se sedanje programsko obdobje zaključuje, a bi jo bilo koristno testirati tako, da se z njo opravi vrednotenje dosedanjega delovanja LAS in izvajanja LRS – tako bi LAS hkrati opravile naknadno (ex-post) vrednotenje svojega delovanja in izluščile izkušnje ter usmeritve za oblikovanje prihodnjih strategij oziroma programov delovanja. Za prihodnje programsko obdobje je načrte samovrednotenja smiselno pripraviti hkrati s pripravo novih lokalnih razvojnih strategij. Skupen okvir spremljanja in vrednotenja izvedbe LRS je zato smiselno vključiti tudi v skupno metodologijo priprave novih LRS, saj bi tako zagotovili tudi primerljivost in enostavno oceno prispevka LRS k ciljem Programa razvoja podeželja, vendar naj se o potrebah po primerljivosti in vrednotenju skupnih učinkov odloči Ministrstvo.

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje naj metodologijo predlaga Lokalnim akcijskim skupinam na način, ki bo poudaril prilagodljivost metodologije potrebam posamezne LAS in okolja, v katerem delujejo, ter uporabnost za LAS. Priporočamo, da se organizira delavnico za LAS, na kateri bi predstavili, uskladili in potrdili predlog metodologije in način samovrednotenja, da bo uporaben tako za LAS kot za Ministrstvo. Na delavnici naj sodeluje tudi Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja, saj so ugotovitve pomembne tudi za njeno delovanje na področju izvajanja PRP.

LAS lahko s samovrednotenjem dosežejo dodatno motivacijo deležnikov in povečajo svojo prepoznavnost in ugled, pri čemer bi jim pomagalo, če lahko jasno pokažejo usmeritve in podporo Ministrstva, na primer s primeri dobre prakse ali organizacijo okrogle mize za deležnike LAS. Koristno bi bilo, da zaključke samovrednotenja LAS posredujejo Ministrstvu, ki naj jih pregleda in skupne ugotovitve objavi oziroma posreduje vsem LAS; to lahko postane ena od nalog Mreže za podeželje. Tako se bodo lahko primerjali med seboj tako po doseganju ciljev kot po pristopu k izvajanju LRS in samovrednotenja. Uporaba kazalnikov bi omogočila tudi primerljivost LAS med seboj, seveda pa jih bo potrebno prilagoditi zahtevam in možnostim LAS v novem programskem obdobju. Na podlagi izkušenj se lahko pripravi seznam uporabnih kazalnikov, ki se vsako leto participativno dopolnjuje (tudi s pomočjo Mreže za podeželje, Ministrstva, Društva za razvoj podeželja in podobnih deležnikov), kar bi pripomoglo k dobri praksi in izboljšanju dela LAS.

Summary

The report forms part of the ongoing evaluation of Rural Development Programme 2007-2013 (hereinafter referred to as the RDP 2007-2013) in 2013, the purpose of which is to develop a methodology that could be used by Local Action Groups (LAGs) for the evaluation of Local Development Strategies (LDS) 2007-2013 in order to determine the achievement of the objectives of the LRS and contribution to the effects of the RDP 2007-2013.

Self-evaluation is a form of evaluation carried out by the organization itself - the implementing body of a program or stakeholders involved in the implementation of the program. A review was made how the LAGs monitor contribution of the selected projects to the objectives of their LDS and how they monitor the indicators for monitoring of the implementation of their LDS. The indicators of seven LDS were examined in detail; the LDSs were selected on the basis of their diversity. Next, the current practice of evaluation and self-evaluation of LAGs abroad was reviewed and an approach for self-evaluation of the LAGs was suggested. The proposal also includes a questionnaire for self-evaluation. Comments and suggestions were checked with interviews of representatives of seven LAGs selected on the basis of their diversity, geographical distribution and the willingness for cooperation.

Each of the 33 LAGs in Slovenia should perform self-evaluation in order to monitor the effectiveness of implementation of their PRS; the proposed approach is given in the Guidelines and Recommendations for the Implementation of the LEADER approach in the Republic of Slovenia in the Programming Period of 2007 – 2013, published by the Ministry of Agriculture and Environment. In their LDS, the LAGs have defined indicators for monitoring the achievement of the objectives of the LDS; often they are indirectly defined within the description of the results. Most of the indicators for monitoring the objectives of LDS measure only the outputs, there are only a few result indicators and even fewer impact indicators.

Review of the contents of the selected LDS has shown that in the LDS the self-evaluation is understood primarily as an evaluation of individual projects and not as an evaluation of the implementation of the entire LDS and work of LAGs, i.e. the achievement of the objectives and effects of the LDS. LAGs mostly evaluate the implementation of the LDS on the level of individual projects or occasionally for the purposes of reporting to its members. Some LAGs implement the evaluation with support of external evaluators, but this is an individual decision of each LAG. In addition, LAGs report on the implementation of annual Project Implementation Plans to the LEADER Office at the Ministry of Agriculture and Environment using a form that includes both indicators prescribed by the European Commission and the information required by the Ministry for their records and for further action planning.

Most EU Member States that are already implementing self-assessment in the context of LEADER has prepared a guidance document for evaluation/self-evaluation of LEADER. The practice abroad varies, sometimes self-assessment is combined with the assistance of external facilitators. In Germany a questionnaire with multiple-choice questions is used; a questionnaire is used also in Finland, but it is not mandatory. Self-evaluation in Finland is not mandatory, but is recommended and is more aimed at learning about LAG's own management and improvement of LDS implementation than at determining the responsibility. Some of the LAGs implement self-evaluation in combination with external assistance, and a workbook for self-evaluation of LAGs is available that follows the basic principles of project cycle management. The method of self-evaluation in Austria depends on the individual LAGs and it is interesting that the self-evaluation method used by the individual LAGs is often built on a method of evaluation of LEADER approach. In Lower Austria, each LAG has a group for quality assurance which carries out self-evaluation while in Salzburg Province self-evaluation is carried out through annual meetings which are chaired by a representative of another LAG, i.e. not of the LAG that is being evaluated. In Italy the system of self-evaluation of LDS and LAGs is largely left to the individual LAGs and the regions. The Rural Network is playing an important role as it provides guidance, organises meetings and seminars and recommends certain methods for self-evaluation (e.g. mapping, focus groups) and approaches (external facilitator, "peer review" between LAGs). Some regions such as Veneto have prepared a uniform methodology - a simple questionnaire with a few ranking categories targeting specific themes, which was used for self-evaluation by all 10 LAGs on its territory; thematically it was more oriented to the analysis of approach to implementation, networking, members' satisfaction,... rather than to the analysis of the achievement of the objectives of

the LDS. In Portugal, the self-evaluation is carried out in three steps by eight topics using the Systematisation of Participators Self-Assessment (SPSA) methodology.

The proposed methodology for self-evaluation supports critical self-assessment of the work of the LAGs and their structures, performance, affectiveness and appropriateness of objectives, partnership management and other topics and comprises the following steps:

1. Preparation of the Self-evaluation Plan that defines activities, methods of self-evaluation (analysis of indicators, implementation of focus groups, surveys of LAG management structures, project partners and lead project partners), time schedule and reporting.
2. When defining the activities of self-evaluation the LAGs should determine how and when it will be implemented and who will be involved. Representatives of the target groups are involved in the self-evaluation through survey and focus groups. Monitoring and analysis of objectives and indicators should be conducted on an annual basis while it is recommended that verification of relevance of the objectives, management structure analysis, partnership analysis are carried out every second year. Additional topics of self-evaluation can be selected on the annual level, based on the needs and possibilities of the LAGs. The following target groups should be involved: LAGs and their operating structures, municipalities, other stakeholders (representatives of businesses, agriculture, education in the LAG area) and part of the stakeholders involved in the implementation of individual projects.
3. LAGs should verify the relevance indicators for each objective defined in the LDS – do they really measure the achievement of the objectives and does LAG manage to obtain the information necessary for monitoring; in addition, link with the priorities of the RDP should be clearly shown. In case the indicators are not relevant or measurable a set of additional or new indicators should be suggested that would contain not only output indicators, but also at least one result indicator for each objective. Indicators should be "SMART".
4. Relevance of the objectives should be checked biannually; it should be checked whether the implementation of LDS and completed projects, achieved results and project indicators contribute to the objectives and what are the possible reasons for failure. Focus groups or similar methods of involvement were proposed as a methodological approach and the above-mentioned target groups should be involved in them.
5. Self-evaluation may be conducted with help of a questionnaire given in the report; it enables structured checking of achieved values of the selected indicators and their support for achievement of the chosen objectives.
6. The final result of the self-evaluation should be a report with conclusions and proposal of future activities to improve LAG's work in the areas where it is weak or where it could be improved. The report should include a summary of the two phases (questionnaires and focus groups).

Current programming period is about to end, thus it would be reasonable to use the proposed methodology in the next programming period, but it would be useful to test it by using it for the evaluation of current operation of LAGs and implementation of their LDS – so the LAGs would also perform ex-post evaluation of their work and gain experience and recommendations for future strategies and programmes. The self-evaluation plans for the next programming period should be prepared alongside the new Local Development Strategies. A common framework for monitoring and evaluation of the implementation of the LDS should be included in the common methodology of preparation of new LDS to ensure comparability and easy evaluation of the contribution of LDS to the objectives of the Rural Development Programme; it is up to the Ministry to decide on the need for comparability and evaluation of cumulative impacts.

Ministry of Agriculture and the Environment should suggest the methodology to the LAGs by emphasizing its flexibility for the needs of individual LAGs and the environment in which they operate as well as its usefulness for LAGs. Organization of a workshop for the LAGs is recommended where the proposal for methodology and approach to self-evaluation would be presented, coordinated and approved so that it will be useful for both the LAGs and the Ministry. The Agency for Agricultural Markets and Rural Development should participate at the workshop because the findings are relevant also for its work on the implementation of the RDP.

Self-evaluation could help the LAGs to further motivate their stakeholders and to increase their visibility and reputation; it would help them if they could clearly show guidance and support of the Ministry, for example with good practice examples or organization of a roundtable for LAG stakeholders. Sending the conclusions of the self-evaluation of LAGs to the Ministry would be very useful so that the Ministry could review them and publish the common findings or circulate them to all LAGs. This could also become one of the tasks of the National Rural Network and would enable LAGs to compare themselves with each other both in terms of achieving the objectives and in terms of the approach to

the implementation of the LDS and self-evaluation. Also the use of indicators would enable comparability of LAGs with each other but will have to be adapted to the requirements and possibilities of LAGs in the new programming period. A list of useful indicators could be prepared on the basis of the experience that could be updated each year in a participatory way (also with the help of Rural Network, the Ministry, the Association for Rural Development and similar stakeholders), which would contribute to good practice and improve the work of LAGs.

Kazalo vsebine

Povzetek	3
Summary	5
1 Uvod	9
1.1 Ozadje vrednotenja.....	9
1.2 Pristop LEADER.....	9
1.3 Uporabljene metode dela.....	10
2 Izvajanje LEADER in spremljanje na ravni PRP 2007-2013	11
2.1 Kriteriji za izbiro projektov s strani Lokalnih akcijskih skupin (LAS).....	11
2.2 Kazalniki za poročanje na ravni PRP 2007-2013.....	11
3 Pregled krovnih ciljev PRP 2007-2013 in kazalnikov prispevka k njim	14
3.1 Pregled ciljev Lokalnih razvojnih strategij glede na cilje PRP 2007-2013.....	14
4 Pregled sedanjih načinov vrednotenja in samovrednotenja LAS	25
4.1 Uvod.....	25
4.2 Primeri dobre prakse, možnosti njihove prenosljivosti.....	25
4.3 Primeri iz tujine.....	26
5 Predlog metodologije samovrednotenja	29
5.1 Predlog vprašalnika.....	31
6 Priporočila	36
7 Viri in literatura	37

1 Uvod

1.1 Ozadje vrednotenja

Poročilo predstavlja del sprotnega vrednotenja Programa razvoja podeželja 2007–2013 (v nadaljevanju PRP 2007-2013) v letu 2013, katerega namen je pripraviti metodologijo, ki bi jo lahko Lokalne akcijske skupine (LAS) uporabljale za samovrednotenje lokalnih razvojnih strategij (LRS) 2007–2013 v smislu ugotavljanja doseganja zastavljenih ciljev LRS in prispevanja k učinkom PRP 2007–2013.

V Sloveniji deluje 33 Lokalnih akcijskih skupin in vsaka je za programsko obdobje PRP 2007-2013 pripravila svojo Lokalno razvojno strategijo. Vsak LAS naj bi spremljal uspešnost izvajanja LRS, saj s samovrednotenjem LAS lažje poroča svojim članom glede na obveznosti, določene v svojih aktih (statutu, pogodbi o ustanovitvi in delovanju partnerstva in podobnih dokumentih – odvisno od organizacijske oblike), poleg tega pa tako lažje načrtuje svoje delo. Način spremljanja ni določen, tako vsak LAS pristopa na svoj način. Bolj usklajeno spremljanje izvajanja LRS bi omogočilo medsebojno primerljivost LAS in lažje spremljanje uspešnosti pristopa LEADER.

1.2 Pristop LEADER

Pristop LEADER¹ je razvit na sedmih temeljnih načelih, ki so tudi podlaga za izvajanje:

- lokalne razvojne strategije izhajajo iz območja,
- pristop »od spodaj navzgor«,
- lokalne akcijske skupine (LAS)-javno zasebna partnerstva,
- inovativnost,
- povezani večsektorski ukrepi oz.aktivnosti,
- povezovanje v mrežo,
- sodelovanje.

4. prednostna os PRP 2007-2013 oziroma LEADER je namenjena krepitvi lokalnih razvojnih pobud. V okviru te osi se izvajajo aktivnosti namenjene animaciji podeželskih prebivalcev za pristop LEADER, povezovanju v razvojna partnerstva - LAS, sodelovanju in pripravi ter realizaciji lokalnih razvojnih strategij.

Lokalne akcijske skupine (LAS) pripravijo Lokalne razvojne strategije; te morajo biti izdelane za povezano in dobro opredeljeno podeželsko območje, ki zagotavlja dovolj zmožnosti na področju človeških, finančnih in ekonomskih virov. Vsi ti viri skupaj namreč podpirajo vzdržno razvojno strategijo. Lokalne akcijske skupine (LAS) dvakrat letno pripravijo Načrt izvedbenih projektov (NIP, do leta 2011 Letni izvedbeni načrt – LIN, pripravljen enkrat letno) in so odgovorne za izvedbo projektov, vključenih vanje, zato spremljajo njihovo izvedbo in napredek. LAS o izvajanju projektov obvezno poročajo LEADER pisarni na Ministrstvu RS za kmetijstvo in okolje, in sicer na osnovi obrazca Ministrstva, ki vključuje tako kazalnike, predpisane s strani Evropske Komisije, kot podatke, ki jih Ministrstvo potrebuje za svoje evidence in za nadaljnje načrtovanje ukrepov². Obrazec za poročanje LEADER je objavljen na spletni strani Ministrstva³ in ga morajo LAS oddati do 1. marca tekočega leta. Zbrani podatki o

---

¹http://www.arhiv.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/PRP_2007-2013/2008_ukrepi_PRP/Prirocnik-2007-2013.pdf

² Republika Slovenija, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (2013): Navodila za izpolnjevanje obrazcev za poročanje LEADER 2007-2013 za leto 2012, Številka: 3310-5/2008/26, datum: 14. 1. 2013

³ Obrazec je dostopen na spletni strani

http://www.mko.gov.si/si/delovna_podrocja/program_razvoja_podezelja_2007_2013/vsebina_prp_2007_2013/4_os_leader/izpolnjevanje_obrazcev_za_porocanje_las/

kazalnikov iz poročil vseh LAS se uporabijo za pripravo vsakoletnega Poročila o napredku PRP 2007-2013, ki ga mora država članica predložiti EK do 30. junija tekočega leta.

1.3 Uporabljene metode dela

K pripravi metodologije smo pristopili tako, da smo pregledali, kako natančno mora biti opredeljen prispevek projekta k ciljem LRS. Nato smo pregledali kazalnike LAS za spremljanje izvajanja LRS, da bi videli, kako so povezani s kazalniki na projektni ravni oziroma ali LAS od nosilcev projektov zahtevajo določen tip kazalnikov. Vrednotenje vsake strategije zahteva vrednotenje notranje skladnosti strategije, oziroma pripravo tako imenovane analize logičnega okvirja (Logical framework analysis), saj ciljev neke strategije ne moremo doseči, ne da bi bili ti cilji povezani z rezultati in aktivnostmi strategije. Tako se morajo tudi kazalniki posamičnih aktivnosti (projektov) povezovati na višje ravni vse do ravni splošnega cilja strategije.

V naslednjem koraku smo pregledali cilje PRP in kazalnike, s katerimi spremljamo doseganje ciljev PRP, in jih primerjali s cilji in kazalniki sedmih izbranih LRS. Za izbor LRS smo se odločili na podlagi raznolikosti LRS in zainteresiranosti LAS za sodelovanje.

Nato smo pregledali dosedanje prakse vrednotenja in samovrednotenja LAS v tujini in predlagali način samovrednotenja LAS. Ugotovitve in predloge smo preverili z intervjuji predstavnikov sedmih LAS in sicer:

- LAS Šaleška dolina,
- LAS Mežiške doline,
- LAS Jugozahodnega dela Severne Primorske,
- LAS Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom,
- LAS Dobro za nas,
- LAS Haloze,
- LAS Društvo za razvoj Slovenskega podeželja, LAS Prlekije.

2 Izvajanje LEADER in spremljanje na ravni PRP 2007-2013

2.1 Kriteriji za izbiro projektov s strani Lokalnih akcijskih skupin (LAS)

Lokalne akcijske skupine (LAS) pripravijo svojo Lokalno razvojno strategijo, ki jo izvajajo s pomočjo pristopa LEADER s projekti, ki jih pripravijo različni prijavitelji - končni prejemniki sredstev. Za izbiro projektov so odgovorne LAS: LAS projekte izbirajo na osnovi kriterijev, ki jih postavijo na podlagi svojih Lokalnih razvojnih strategij. Ministrstvo je leta 2008 izdalo dokument »Smernice in priporočila za izvajanje pristopa LEADER v Republiki Sloveniji v programskem obdobju 2007 – 2013«⁴ (v nadaljevanju »Smernice«), v katerem so priporočeni kriteriji za izbor projektov, vendar pa je končna izbira kriterijev odločitev posamične LAS glede na njene cilje, prioritete in področja. Glede na navedene »Smernice« naj se kriteriji za izbiro projektov nanašajo predvsem na⁵:

- Strateško vključevanje (projekt mora biti v skladu z razvojnimi pobudami na lokalni, nacionalni in EU ravni),
- Komplementarnost (projekt mora biti v skladu z lokalno razvojno strategijo),
- Inovativnost (ocena, ali projekt za lokalno skupnost predstavlja nekaj inovativnega),
- Financiranje (predstavljena finančna konstrukcija projekta in viri financiranja),
- Enakomeren razvoj celotnega območja (izbrani projekti morajo prispevati k skladnemu razvoju celotnega območja LAS),
- Vključenost lokalne skupnosti (ocena o stopnji sodelovanja, vključenosti in podpore lokalne skupnosti pri pripravi in izvedbi projekta in njegova koristnost za prebivalce na območju),
- Trajnost (ocena trajnosti projekta oz. možnosti nadaljnjega izvajanja projekta tudi po času, ko ni več pomoči javnih sredstev),
- Prenosljivost (ocena možnosti prenosa idej in izkušenj na ostala območja, vključujoč povezovanje in izvajanje skupnih projektov),
- Ekonomska in družbena upravičenost (ocena potrebe po izvajanju projekta, opredelitev rabe lokalnih virov v skladu z načeli trajnostnega razvoja in vključevanje projektov zasebnega značaja, ocena ekonomske upravičenosti),
- Upravljanje projektov (ocena sposobnosti in referenc izvajalca projekta),
- Enake možnosti (ocena, kako projekt zagotavlja enakopravno vključenost posameznikov in družbenih skupin v lokalnem okolju),
- Vpliv na okolje (ocena, v kolikšni meri projekt prispeva k ohranjanju okolja oziroma ali negativno vpliva na okolje).

2.2 Kazalniki za poročanje na ravni PRP 2007-2013

Kot je bilo že navedeno, LAS enkrat letno poročajo pisarni LEADER s pomočjo posebnega obrazca. Podatki, zbrani s poročanjem LAS na projektni ravni v okviru tega poročanja, dobro predstavijo aktivnosti LAS in njihovih članov ter dosežke posameznih projektov, saj zajemajo podatke o vključenih upravičencih in tipih aktivnosti, kot so npr:

- Tip upravičencev - ali gre za upravičence iz zasebnega sektorja – posameznike ali pravne subjekte ali pa za javni sektor oziroma LAS,

---

⁴http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/publikacije/Program_razvoja_podezelja/LEADER_brosura.pdf

⁵ Ministrstvo RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (2008): Smernice in priporočila za izvajanje pristopa LEADER v Republiki Sloveniji v programskem obdobju 2007 – 2013, poglavje 9.1. Kriteriji za izbor projektov s strani LAS.

- Število ustvarjenih novih delovnih mest,
- Podatki o nosilcu projekta, končnih prejemnikih, ali je nosilec član LAS, ali je šlo pri projektu za naložbo, gradnjo ali opremo, v katero os in v katero prednostno nalogo se uvršča projekt (kot je opredeljeno v NIP).

Ker gre za podatke na ravni projektov in ker zbrani podatki ne merijo kakovosti projektov in doseganja ciljev LRS, temveč v veliki meri rezultate aktivnosti (output indikatorje), ni mogoče opredeliti, kako uspešno je izvajanje Lokalnih razvojnih strategij glede na zastavljene cilje in ali bodo njihovi cilji doseženi. Zato je potrebno vzpostaviti sistem oziroma metodologijo spremljanja in vrednotenja izvajanja Lokalnih razvojnih strategij (LRS), s katerim bo mogoče oceniti, kako uspešne so LAS pri doseganju ciljev LRS in kako prispevajo k ciljem PRP 2007-2013. Vsi LAS sedaj od nosilcev projektov zahtevajo osnovne podatke o izvajanju projektov, ki jih uporabijo za poročanje pisarni LEADER, precejšen del (ocenjujemo, da približno polovica) pa od nosilcev projektov zahteva tudi specifične kazalnike glede na cilje LRS in poročanje o njih.

Ministrstvo RS za kmetijstvo in okolje je v brošuri »Smernice in priporočila za izvajanje pristopa LEADER v Republiki Sloveniji v programskem obdobju 2007 – 2013«⁶ predstavilo med drugim nabor kazalnikov, ki naj bi bili LAS v pomoč pri poročanju o izvedbi projektov in izvajanju LRS in pri samovrednotenju. Predstavljeni kazalniki, ki so navedeni v nadaljevanju so predvsem kazalniki učinka in rezultatov, manj pa pripomorejo k razumevanju dejanskih vplivov posamične LRS. V brošuri so na ravni LAS podani naslednji primeri kazalnikov⁷:

- svetovanja za mlade in ženske,
- inovativni projekti/metode, ki izboljšujejo kakovost življenja na področju LAS in povečujejo dodano vrednost lokalnih proizvodov,
- nova podjetja, nova delovna mesta, ohranjena delovna mesta, število samozaposlitev, nova delovna mesta za mlade in ženske,
- porast turističnih zmogljivosti, porast obiskovalcev/turistov na območju LAS,
- število svetovanj za različna društva in združenja, število izobraževanj, čas trajanja izobraževanja, število udeležencev,
- število animacijskih aktivnosti, nove prireditve, festivali, novo vzpostavljene informacijske točke, število promocijskih aktivnosti,
- število projektov, financiranih iz sredstev LEADER; število projektov, financiranih iz drugih sredstev; višina finančnih sredstev za posamezen projekt, pridobljena iz sredstev LEADER; višina finančnih sredstev za posamezen projekt, pridobljena iz drugih virov; število izvedenih projektov iz lokalne razvojne strategije,
- število motivacijskih delavnic in število udeležencev; podjetja in združenja, ki sodelujejo v projektu; število projektov, ki spodbujajo enakost med spoloma,
- objavljeni članki v lokalnih in drugih medijih,
- število sodelujočih pri posameznem projektu, struktura sodelujočih pri posameznem projektu,
- povečanje števila prebivalcev,
- nove storitve, nova združenja, izboljšanje okolja.

PRP 2007-2013 opredeljuje kazalnike rezultata in učinka na ravni programa za 4. os, o katerih poroča Ministrstvo Evropski komisiji na podlagi podatkov iz različnih virov, med drugim podatkov LAS. Za ukrep "Izvajanje lokalnih razvojnih strategij" so kazalniki na ravni PRP 2007-2013 sledeči:

- Skupno število ustvarjenih delovnih mest (o tem Ministrstvu poročajo LAS),
- Število upravičencev s podporo (o tem Ministrstvu poročajo LAS),

---

⁶ http://www.arhiv.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/PRP_2007-2013/2008_ukrepi_PRP/Prirocnik-2007-2013.pdf

⁷ V brošuri je uporabljen izraz indikator, ki je sopomenka izraza kazalnik.

- Število LAS,
- Skupna površina območij z LAS,
- Število prebivalcev v območjih LAS,
- Število projektov, financiranih s strani LAS: os 1, os 2, os 3 (o tem Ministrstvu poročajo LAS).

Za ukrep “Spodbujanje medregijskega in čezmejnega sodelovanja” je obvezno spremljanje in poročanje Evropski komisiji po naslednjih kazalnikih:

- Skupno število ustvarjenih delovnih mest (o tem Ministrstvu poročajo LAS),
- Število podprtih projektov sodelovanja,
- Število LAS, ki izvajajo projekte sodelovanja.

Za ukrep “Vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobitev strokovnih znanj in animacija območja” je obvezno spremljanje in poročanje Evropski komisiji po naslednjih indikatorjih:

- Skupno število ustvarjenih delovnih mest (o tem Ministrstvu poročajo LAS),
- Število podprtih akcij usposabljanja / animacije (o tem Ministrstvu poročajo LAS).

3 Pregled krovnih ciljev PRP 2007-2013 in kazalnikov prispevka k njim

Krovni cilji in kazalniki PRP 2007-2013 so naslednji:

- izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja, kar je merjeno z gospodarsko rastjo, ekonomsko velikostjo kmetijskih gospodarstev in s produktivnostjo dela - povprečje za kmetijstvo, gozdarstvo in živilstvo,
- izboljšanje okolja in podeželja, kar merimo s kazalniki biotske raznovrsnosti, vplivov na kakovost vode in tal in s kazalniki merjenja podnebnih sprememb,
- izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva, kar merimo s kazalniki gospodarske rasti in ustvarjanjem delovnih mest.

Glede na namen osi LEADER, kot tudi glede na cilje PRP 2007-2013 in kazalnikov prispevka k tem ciljem, so kazalniki, ki povezujejo LAS s cilji PRP 2007-2013 predvsem kazalniki »ustvarjanje delovnih mest« in »gospodarska rast«. Pri tem pa je potrebno opozoriti, da je zaradi obsega sredstev in narave projektov, ki se izvajajo v okviru LRS, prispevek projektov h gospodarski rasti zanemarljiv. Projekti, ki se izvajajo v okviru LRS prispevajo, tako kot prve tri osi, h konkurenčnosti, ohranjanju okolja in krajine ter k diverzifikaciji in kakovosti življenja na podeželju PRP 2007-2013, vendar je njihov prispevek v primerjavi s podprtimi vlogami iz teh treh osi majhen.

3.1 Pregled ciljev Lokalnih razvojnih strategij glede na cilje PRP 2007-2013

Lokalne akcijske skupine pripravljajo in izvajajo Lokalne razvojne strategije (LRS) samostojno ter na ta način tudi same definirajo cilje in kazalnike posamične LRS. Na osnovi analize sedmih LRS lahko trdimo, da so cilji LRS bolj splošni in široko zastavljeni v primerjavi s cilji PRP 2007-2013, kar je logično, saj LRS niso izvedbeni dokument PRP 2007-2013, ampak splošna lokalna strategija razvoja nekega območja. Izvajanje LRS lahko povežemo s cilji PRP 2007-2013 tako, da analiziramo, koliko sovpadajo s cilji Programa razvoja podeželja. Po drugi strani LRS zaradi svoje širine ne omogočajo doseganja ciljev LRS samo s sredstvi za pristop LEADER v okviru PRP 2007-2013. Za izvajanje LRS se lahko uporabijo tudi drugi finančni viri. Vse LRS so skladne s cilji PRP 2007-2013, vendar pa ta skladnost ni vedno neposredno vidna iz pregleda ciljev in kazalnikov – gre za primere, ko ni jasne navedbe za vsak cilj LRS, h kateremu od ciljev PRP 2007-2013 prispeva. Izjema pri tem je cilj »ustvarjanje novih delovnih mest«, ki je cilj pregledanih LRS in ki prispeva h kazalnikom 4. osi.

Poleg tega Lokalne razvojne strategije kazalnike doseganja ciljev opredeljujejo na različne načine in na različni kakovostni ravni. To je verjetno posledica dejstva, da je v skladu z načeli pristopa »od spodaj navzgor« priprava LRS prepuščena posamičnim LAS in da se kljub predpisani obliki ter vsebini LRS, pristop k pripravi LRS kakor tudi končna vsebina in kakovost LRS precej razlikujejo, vendar v okviru postavljenih načel. Posledično je otežena tudi primerljivost LRS v kolikor želimo LRS vrednotiti s skupnimi imenovalci in razumeti vplive vseh LRS in njihov prispevek k ciljem PRP.

Za analizo LRS smo izbrali 7 LRS iz območja celotne Slovenije, ki so predstavljene v spodnji preglednici. LRS večinoma nimajo eksplisitno opredeljenih kazalnikov, vendar jih je možno razbrati iz besedila posamične LRS; tako so tudi prikazani v spodnji preglednici. Iz preglednice je viden precej raznolik pristop posamičnih LAS pri pripravi LRS in tudi pri opredeljevanju tako ciljev kot kazalnikov. Večina LRS vsebuje cilje, programe, podprograme, prioritete, ukrepe oziroma druge skupke aktivnosti po posamičnih področjih.

V spodnji preglednici so prikazani tudi kazalniki posamičnih LRS, ki smo jih pregledali. Navajanje le tistih kazalnikov, ki so v analiziranih LRS izrecno navedeni kot kazalniki, bi namreč povzročilo nepovezljivost na raven ciljev LRS. V nadaljevanju na osnovi razumevanja sedanjih (implicitno ali eksplicitno opredeljenih) kazalnikov LRS smo v nadaljevanju predlagali nabor kazalnikov.

Preglednica 1: Pregled ciljev in kazalnikov podrobneje obravnavanih Lokalnih razvojnih strategij LAS

LAS	CILJI	KAZALNIKI ⁸
Barje zaledjem⁹	1. Izboljšati gospodarski položaj prebivalstva 2. Izboljšati kakovost življenja prebivalstva 3. Zagotoviti čimbolj enakomeren razvoj območja 4. Izboljšati kvaliteto naravnega okolja 5. Ohranjati in krepiti krajinsko in socialno identiteto območja 6. Kvalitetno izboljšati in krepiti socialni kapital območja 7. Ustvarjanje enakih možnosti za različne družbene skupine	Kazalniki za preverjanje pravilnosti in uspešnosti v okviru LAS: - obseg turističnega obiska, - spremljanje objav v medijih, - odpiranje novih delovnih mest, - vključenost različnih skupin v posamezne projekte (ženske, mladi, invalidi, idr.) - usklajenost projektov z drugimi razvojnimi programi. Ključni oziroma standardni kazalniki, ki izhajajo iz razvojnih ciljev strategije: - število novih delovnih mest, - število vključenih marginalnih skupin, - zastopanost mladih in žensk pri izvajanju projektov, - povečan obseg kvalitetne kmetijske in gozdarske proizvodnje ter domače predelave, - povečan obseg neposrednega trženja, - povečanje turističnih zmogljivosti in prometa, - število družabnih prireditev in obseg udeležbe, - obseg in način vključevanja prebivalstva v razvojne aktivnosti, - število in struktura prebivalcev po naseljih, - obseg dnevnih migracij, - izboljšanje urejenosti naselij, - izboljšanje urejenosti krajine in kvalitete okolja. Kazalniki rezultata, ki jih je mogoče razbrati iz rezultatov posameznih prioritetnih nalog: - število kmetij z registrirano dopolnilno dejavnostjo, - število posameznikov, podjetnikov in kmetij, ki bodo registrirali novo dejavnost, - število novih produktov in storitev, - obseg dodatnega prihodka, - vključenost manjših zbirk v turistično ponudbo in oblikovanje tematskih muzejev, - prepoznavnost območja in proizvodov, izdelkov ter storitev, - skrb za naravno okolje in bolj učinkovita izraba energije,

⁸ Nekatere LRS nimajo eksplisitno opredeljenih kazalnikov, vendar jih je možno razbrati iz besedila posamične LRS.

⁹ http://www.lasbarje.si/fileadmin/datoteke/strategija_4_11.pdf,

		- angažiranost lokalnega prebivalstva, - stopnja zavesti o lokalni identiteti, - stopnja integracije priseljenih prebivalcev v lokalno skupnost, - stopnja povezanosti med različnimi družbenimi skupinami.
Bogastvo podeželja Dravi in Slovenskih goricah¹⁰	ob v	1. Razvoj podeželskega prebivalstva 2. Varovanje okolja in razvoj naselij 3. Razvoj kmetijstva 4. Razvoj turizma na podeželju in varovanje dediščine 5. Razvoj podjetništva na podeželju
		Kazalci oz. kriteriji spremljanja izvajanja strategije so: - število uspešno izvedenih projektov; - ocena uresničevanja ciljev strategije; - vključenost gospodarstva v izvajanje projektov (ekonomski sektor); - struktura sredstev za izvajanje projektov. Kazalniki rezultata, ki jih je mogoče razbrati iz nabora skupnih projektov: - izobrazbena sestava in usposobljenost podeželskega prebivalstva (izboljšanje), - zaposljivost podeželskega prebivalstva in uveljavitev podjetništva (izboljšanje), - število prebivalcev podeželskih naselij, vključenih v načrtovanje, spremljanje in izvajanje razvojnih programov, - število različnih socialnih skupin in njihovih članov vključenih v programe razvoja podeželja, - število projektov sodelovanja med podeželskim prebivalstvom, - število projektov za trajnostni razvoj podeželja, - število mladih z aktivno vlogo na področju varovanja okolja, - število mladih, motiviranih za okoljske programe, - usklajen prostorski in funkcijski razvoj podeželskih naselij, - obseg zavarovanih območij naravne krajine, usklajenost njihove rabe, - obseg drugih zavarovanih naravnih virov in usklajenost njihove rabe, - obseg zmanjšanja degradacije in onesnaževanja krajine, - izobrazbena struktura kmečkih gospodarstev (izboljšanje), - konkurenčnost kmetijstva in njegova tržna usmerjenost, - zemljiška posestna zgradba kmetij - uveljaviti proizvodne novosti in specializacije na področju kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti - obseg dopolnilnih dejavnosti na kmetijah - število obiskovalcev na podeželju - obseg turistične ponudbe na podeželju, povezane z regijsko turistično ponudbo - obseg kakovostne turistične infrastrukture na podeželju

¹⁰ http://www.las-bogastvopodezelja.si/index.php?option=com_docman&task=cat_view&qid=14&Itemid=28

		- število obnovljenih in zavarovanih kulturnih in zgodovinskih znamenitosti na podeželju - število novih oblik turistične ponudbe na podeželju - število novih oblik podjetništva v povezavi s kmetijstvom in dopolnilnimi dejavnostmi - usklajenost prostorskih in materialnih pogojev za razvoj obrti in podjetništva na podeželju - obseg rasti storitvenih dejavnosti na podeželju - obseg nekmetijskih dejavnosti na podeželju, usklajenih s principi trajnostnega razvoja
Gorenjska Košarica¹¹	1. Razviti in nadgraditi identiteto, kulturo sodelovanja in medsektorskega povezovanja 2. Razviti mrežo zavarovanih območij in območij Nature 2000 3. Razviti konkurenčne, podjetne in tržno naravnane kmetije predelovalne obrate in podjetja na podeželju območja 4. Razviti nekaj nadpovprečnih, celostnih in prepoznavnih turističnih produktov, ki povezujejo in nadgrajujejo ponudbo podeželja, vključujejo naravo in zaščitena območja, dediščino in dopolnjujejo obstoječo ponudbo Bleda, Kranjske gore, Bohinja, Krvavca, Brda,... in jih povezujejo z mesti 5. Pravočasno zagotavljati sodobna in kakovostna znanja za razvoj in spremembe 6. Ohraniti poseljenost in zagotoviti dvig kakovosti življenja in storitev na podeželju ter ohraniti trajnostno rabo naravnega okolja	Kazalniki rezultata oziroma pričakovani rezultati, prikazani v preglednici prioritarnih nalog, razdeljenih po cilju, h kateremu prispevajo: - pridobljen status delujoče LAS¹² - letno odobrenih in izvedenih vsaj 3-5 projektov iz sredstev leader¹² - vzpostavljene trdne partnerske povezave med javnim, zasebnim in nevladnim sektorjem - vsaj 1 medregijski/eu projekt sodelovanja letno - vsaj 10 novih večpartnerskih projektnih zamisli letno - kvalitetno delovanje in razvoj 2 parkov (triglavski narodni park, park kamniško-savinjske alpe) - pripravljen osnutek parka karavanke - upravljanje nature (53,4 % območja) - razvita vsaj 2 konkretna turistična produkta - vsaj 5 novih delovnih mest povezanih z varstvom območij natura 2000 in zavar.območij - povečano zavedanje o pomenu zavarovanih območij in območij nature 2000 ter klimatskih spremembah - 60 ekoloških kmetij - 20 biodinamičnih kmetij - 3.367 družinskih kmetij - 310 dopolnilnih dejavnosti - pridobljenih vsaj 10 % razvojnih sredstev javnih razpisov za podjetja in kmetije - vsaj tri nove sončne elektrarne - skupno trženje in razvoj - »za moj dom« prepoznavna blagovna znamka - vsaj 20 podjetij z novimi storitvami - vsaj 10 različnih vrst usposabljanj - izvedena vsaj 2 razvojno raziskovalna projekta

¹¹ http://www.bsc-kranj.si/resources/files/doc/las/STRATEGIJA_LAS.pdf

¹² To sicer ni kazalnik za uspešnost izvajanja strategije ampak za upravljanje, vendar je naveden v LRS in ga zaradi celovitosti navajanja nismo izpustili.

	- vsaj 10 mikroturističnih produktov vključenih v regijske proizvode - nove prenočitvene zmogljivosti - vsaj 5 novih usposabljanj - povprečna doba bivanja turistov 3,1 dni - 11,9 % gospodarjev kmetij brez izobrazbe - razviti in preizkušeni programi znanja za potrebe gospodarstva in kmetij (vsaj 1 za deficitarne poklice/znanja na podeželju, vsaj 1 razvit program za eko, biodinamične kmetije) - izvedeni vsaj 2 projekta povezave raziskovalne sfere in podjetij - kvalitetna podporna mreža - ohranjena gostota poselitve - vsaj 65 % gospodinjstev priključeno na kanalizacijo - vsaj 5 obnovljenih/novih objektov - pridobljenih vsaj 10 % sredstev PRP za večnamenske objekte - vsaj 1 delujoče neprofitno podjetje Kvantitativni kazalniki: a) na nivoju projektov LAS: projekti (iz izvedbenega načrta); odvisno od vrste projekta: npr. število novih zaposlitev, število vključenih žensk, število novih kulturnih prireditev, število novih mladinskih skupin, število partnerjev v projektu...), (vsak projekt najmanj 1 indikator) b) na nivoju LAS – nivo strategije LAS: strateški kazalniki (navedeni zgoraj kot kazalniki rezultata): npr. število novih zaposlitev, število dopolnilnih dejavnosti, število novih podjetij,..) c) nacionalni in mednarodni nivo: kazalniki opredeljeni na nacionalni ravni, o katerih bo MKGP-ju¹³ letno poročal LAS		
LAS Istre¹⁴	<table border="0"> <tr> <td style="vertical-align: top;"> 1. vzdržni, sonaravni, trajnostni razvoj 2. Ohranjanje naravnega okolja in oživljanje kulturne krajine 3. Ohranjanje kmetijske proizvodnje, razvoj ekološkega kmetovanja in zagotavljanje primerne dohodka za kmetije 4. Razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, </td> <td style="vertical-align: top;"> Kazalniki posameznih programov: - oblikovanje delovnih teles¹⁵ - število sestankov, razprav¹⁵ - ha pašnih površin na ogroženem območju - število pašnih živali - zmanjšanje števila požarov - ha pašnikov </td> </tr> </table>	1. vzdržni, sonaravni, trajnostni razvoj 2. Ohranjanje naravnega okolja in oživljanje kulturne krajine 3. Ohranjanje kmetijske proizvodnje, razvoj ekološkega kmetovanja in zagotavljanje primerne dohodka za kmetije 4. Razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah,	Kazalniki posameznih programov: - oblikovanje delovnih teles¹⁵ - število sestankov, razprav¹⁵ - ha pašnih površin na ogroženem območju - število pašnih živali - zmanjšanje števila požarov - ha pašnikov
1. vzdržni, sonaravni, trajnostni razvoj 2. Ohranjanje naravnega okolja in oživljanje kulturne krajine 3. Ohranjanje kmetijske proizvodnje, razvoj ekološkega kmetovanja in zagotavljanje primerne dohodka za kmetije 4. Razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah,	Kazalniki posameznih programov: - oblikovanje delovnih teles¹⁵ - število sestankov, razprav¹⁵ - ha pašnih površin na ogroženem območju - število pašnih živali - zmanjšanje števila požarov - ha pašnikov		

¹³ Gre za citat iz LRS. MKGP je bil preoblikovan v Ministrstvo za kmetijstvo in okolje (MKO).

¹⁴ <http://www.las-istre.si/akti-in-dokumenti>

¹⁵ To sicer ni kazalnik za uspešnost izvajanja strategije ampak za upravljanje, vendar je naveden v LRS in ga zaradi celovitosti navajanja nismo izpustili.

	podjetništva in obrti 5. Razvoj mehkih oblik podeželskega turizma 6. Zagotavljanje čim več delovnih mest doma 7. Ohranjanje in prenova kulturne dediščine in njeno vključevanje v tržno ponudbo in programe 8. Spodbujanje sodelovanja in aktivnosti prebivalcev ter vračanje domačinov 9. Dograditev ustrezne komunalne in cestne infrastrukture 10. Urejanje vaških jeder, obnova skupnih objektov 11. Skrb za varstvo okolja in urejanje prostora ter smotno koriščenje potencialov 12. Institucionalni razvoj in čezmejno sodelovanje	- število kmetij - število registriranih dopolnilnih dejavnosti - količine proizvedenega blaga - število obiskovalcev - število izdanih vodičev, prospektov - število novo oblikovanih produktov in storitev - izdelani planski akti razvoja podjetništva - število skupnih aktivnosti - število prebivalcev vključenih v programe revitalizacije in obnove objektov in vasi - investicije na projektih sanacije in obnove - število delavnic, informativnih srečanj - število delovnih mest - dolžina vodovodnega omrežja, - število gospodinjstev priključenih na vodovodno omrežje, - površina obnovljenih prostorov, - število grajenih/obnovljenih (energetsko varčnih in pasivnih) objektov - število gospodinjstev s programi varčevanja oz energetske samooskrbe - število sofinanciranih projektov, pilotnih in prezentacijskih objektov
LAS Mislinjske in Dravske doline (MDD)¹⁶	1. Povezovanje v skupno ponudbo območja. 2. Razvoj in povečanje uspešnosti gospodarstva na podeželju. 3. Ohranjanje zdravega okolja	Kazalniki za spremljanje strategije: - število svetovanj - število izvedenih inovativnih projektov, metod - število projektov, aktivnosti za zdravo okolje - število novih podjetij - število samozaposlenih - število novih delovnih mest - število postelj, prodajnih programov... - število turistov - število svetovanj - število izobraževanj, število udeležencev - število izvedenih aktivnosti - število promocijskih aktivnosti

¹⁶ <http://www.lasmdd.si/index.php/lokalna-razvojna-strategija>

- število projektov, financiranih iz sredstev Leader
- število in vrednost projektov, financiranih iz drugih sredstev
- število aktivnosti, člankov za komuniciranje z javnostmi / javni mediji
- število novih storitev

Kazalniki posameznih prioritetenih nalog:

- število skupnih predelovalnih obratov
- število vključenih prebivalcev v skupne predelovalne obrate
- število novih dopolnilnih dejavnosti
- število mikropodjetij na podeželju
- število mladih podjetnikov
- število žensk podjetnic
- število izdelanih prodajnih programov skupne turistične ponudbe območja
- število naložb v turistično ponudbo
- število inovativnih turističnih storitev
- število izvedenih projektov v celostno podobo in turistično infrastrukturo
- število mladih gospodarjev – prevzemnikov
- število upokojenih kmetov
- število kmetij, preusmerjenih v ekološko pridelavo
- število kmetij, vključenih v skupne naložbe
- število prodajnih mest za produkte s podeželja
- število promocijskih aktivnosti za prodajo produktov s podeželja
- število blagovnih znamk
- število promocijsko-prodajnih mest
- število inovativnih produktov na osnovi tradicionalnih znanj
- število vključenih žensk, mladih in oseb s posebnimi potrebami
- število objektov, lokacij in kmetij, vključenih v Katalog investicij
- število pridobljenih investitorjev ali kupcev, pridobljenih na podlagi projektov
- število sofinanciranih malih projektov posebnega pomena za razvoj območja
- število vključenih oseb v podeželski inkubator
- število izvedenih programov usposabljanja in izobraževanja
- število udeležencev programov usposabljanja in izobraževanja
- število izvedenih ogledov dobrih praks
- število izvedenih delavnic

		- število udeležencev delavnic - število tiskovin z izobraževalnimi in informacijskimi vsebinami - število izvedenih svetovanj vaškim in krajevnim skupnostim - število pripravljenih načrtov za ureditev - število infrastrukturnih projektov - število izdelanih tipskih projektov značilne podeželske arhitekture - število svetovanj društvom - število pripravljenih programov za izboljšanje življenja starejših in specifičnih skupin prebivalcev - število novih dogodkov, povezanih z oživitvijo etno-kulturnega utripa - število raziskovanj in zapisov ljudskega izročila - število objektov s pričeto revitalizacijo - število urejenih objektov etnološke dediščine - število urejenih zbirk in muzejev - število novih tematskih poti - število obnovljenih stavb za večnamensko uporabo - število investicij
LAS Mežiške doline¹⁷	1. Razvoj novih, perspektivnih dejavnosti 2. Razvoj podeželskega turizma v povezavi z ohranitvijo okolja in njegovih naravnih ter kulturnih posebnosti 3. Vzpostavitev IKT infrastrukture in razvoj novih oblik dela in znanja 4. Krepitev znanja za razvoj podeželja	Kazalci posameznih aktivnosti oziroma projektov: - Kvantitativni kazalci: - o število izvedenih aktivnosti - o število udeležencev - o višina porabljenih sredstev - o znesek povečanega prihodka - o število novih delovnih mest - o število uporabnikov - o obseg urejene poti, ceste, območja... - Kvalitativni kazalci - o učinkovitost - o kvaliteta - o enostavnost - o prijaznost do uporabnikov - o dostopnost - o povezanost

¹⁷ www.las-md.si/files/LOKALNA%20RAZVOJNA%20STRATEGIJA.doc

Kazalniki posameznih prioriternih nalog:

- nove registracije dopolnilnih dejavnosti
- število družinskih članov, zaposlenih na kmetiji - z opravljanjem dopolnilne ali dodatne dejavnosti
- novi proizvajalci, vključeni v trženje produktov pod blagovno znamko
- število novih proizvodov za trženje pod blagovno znamko
- število novih aktivnosti in širitev obsega trženja produktov pod blagovno znamko (novi načini trženja, nova prodajna mesta, nove aktivnosti in novi uporabniki.
- novi pridelovalci sadja v Mežiški dolini
- število novih izdelkov iz sadja in njihovo trženje pod blagovno znamko
- število aktivnosti in dogajanja na Cesti mošta z namenom oživitve in uspešnega trženja produkta.
- ponudba domačih pijač v domačih gostilnah in na turističnih kmetijah
- vključenost ekoloških kmetov v oblike izobraževanja - vsaj 70 %
- število skupnih aktivnosti za trženje izdelkov pod blagovno znamko
- uvajanje računalniškega vodenja evidenc
- reden pretok informacij in kontinuirano izvajanje promocijskih aktivnosti v zvezi z ekološko pridelano hrano
- sanirani gozdovi v zgornji Mežiški dolini
- certificirani gozdovi
- sanirane smrekove monokulture
- zgrajena in dobro vzdrževana gozdna infrastruktura
- izboljšana kvaliteta gozdov
- razviti novi turistični produkti
- povečana prepoznavnost Mežiške doline kot turističnega območja
- uspešna promocija in trženje turističnih produktov
- urejena turistična infrastruktura (kolesarske poti, pešpoti, tematske poti,...)
- povečanje prenočitvenih kapacitet
- povezanost ponudnikov in skupno trženje.
- izgradnja IK infrastrukture na območjih, ki doslej niso bila pokrita
- usposabljanje, informiranje in osveščanje prebivalcev na teh območjih o možnostih uporabe sodobne IKT
- ustanovljeno novo društvo - lastnikov gozdov
- uspešno izvedene aktivnosti posameznega društva
- vzpostavljen učni center

		- razviti dve vsebini za e-usposabljanje - uporaba IKT pri vodenju evidenc na ekoloških kmetijah - izvedena usposabljanja s področja uvajanja dopolnilnih dejavnosti na kmetijah - organizirani tečaji - novi nosilci tradicionalnih znanj in spretnosti - novi izdelki - izdelki s statusom domače in umetnostne obrti
LAS Loškega pogorja	1. Spodbuditi inovativnost in podjetništvo ter povezovanje med prebivalci podeželja za razvoj novih, stabilnih delovnih mest na podlagi lokalnih potencialov, hkrati pa ohraniti kulturno krajino, ravnovesje v okolju ter ravnovesje med tradicionalnimi in novimi dejavnostmi.	- število registriranih dopolnilnih dejavnosti - število pridobljenih certifikatov in drugih kvalifikacij za opravljanje dejavnosti - število izdelanih vlog za pridobitev investicijskih sredstev - število vseh organiziranih izobraževanj za dejavnosti - obseg investicij v osnovno kmetijsko proizvodnjo - število ekoloških kmetij - število izdelanih poslovnih načrtov - število izpolnjenih vlog za investicije - obseg novih površin z zelenjavo (ha) - številouporabnikov pod skupnima blagovnama znamkama - število registriranih izdelkov v okviru skupnih blagovnih znamk - posodobitev in preusmeritev mlekarne v škofji loki - preselitev klavnice škofja loka - izgradnja čebelarskega centra - število prenočitvenih kapacitet (ležišča) - število turističnih produktov - število turistov (stacionarni) - (enodnevni) - ocena LTO Blegoš - število nočitev - število gospodinjstev priključenih na javni vodovod - število izpeljanih projektov s področja zagotavljanja servisov za občane - število na novo priključenih gospodinjstev na kanalizacijski sistem - število projektov s področja alternativnih virov energije - število investicij - število projektov

4 Pregled sedanjih načinov vrednotenja in samovrednotenja LAS

4.1 Uvod

Vrednotenje programskih dokumentov je običajno dejavnost, ki jo izvajajo zunanji strokovnjaki na osnovi pripravljenih smernic in dogovorjenega obsega dela; tako je zagotovljena nepristranskost. Pri samovrednotenju gre za to, da vrednotenje izvaja sama organizacija, ki izvaja program, ali vključeni v izvajanje programa. Pri samovrednotenju gre torej za lastno vrednotenje dela, oziroma izvajanja neke dejavnosti organizacije. Primerljivost med samovrednotenjem posameznih organizacij lahko dosežemo tako, da jasno določimo način in metode samovrednotenja.

S ciljem razvoja primerne metodologije samovrednotenja za slovenske LAS in njihove Lokalne razvojne strategije smo v nadaljevanju najprej pregledali primere dobrih praks in izkušenj tako samovrednotenja kot vrednotenja s ciljem identifikacije tistih vsebin, ki bi bile za samovrednotenje v Sloveniji najprimernejše. Pri tem se nismo omejevali le na metodologijo samovrednotenja, ki jo postavijo LAS sami, ampak tudi samovrednotenje, katerega vsebina je predpisana, a ga ne izvaja zunanji izvajalec ali nekdo tretji, ampak sami LAS.

Razlika v postopkih samovrednotenja ali vrednotenja je tudi v nevtralnosti interpretacije rezultatov, vendar pa že način izvajanja (npr. predlagani vprašalniki, obveza oddajanja poročil) vpliva na neodvisnost. Zato je večina primerov samovrednotenja izvedena v kombinaciji z vrednotenjem.

4.2 Primeri dobre prakse, možnosti njihove prenosljivosti

Samovrednotenje na splošno v Sloveniji ni široko prisotno in se uporablja predvsem v smislu ocenjevanja učinkovitosti posameznika v osebnem življenju, razvoju in na delovnem mestu ter manj pri ocenjevanju kakovosti izvedenega programa ali strategije. Poleg tega je kot način vrednotenja bolj prisotno količinsko vrednotenje (na primer število izvedenih projektov, število vključenih) kot pa kakovostno vrednotenje (na primer izboljšanje zaposljivosti vključenih oseb). LAS Ministrstvu za kmetijstvo in okolje poročajo o izvedenih projektnih aktivnostih in o doseganju predvidenih kazalnikov na projektni ravni. Nekatere LAS tudi na različne načine spremljajo učinke in rezultate svojega dela, medtem ko je samovrednotenje večinoma izvajano na ravni posamičnih projektov ali občasno za potrebe poročanja svojim članom. Nekateri LAS izvajajo samovrednotenje svojega dela s pomočjo zunanjih evaluatorjev, vendar pa je to zaenkrat odločitev posamičnega LAS.

Vsaka metodologija samovrednotenja mora biti izvajana s kritičnim pogledom in z odgovori na nekaj osnovnih vprašanj, ki so v pomoč pri pripravi metodologije vrednotenja. Večina držav članic EU, ki že izvajajo samovrednotenje v okviru osi LEADER, je pripravila navodila oziroma smernice za vrednotenje/samovrednotenje programa LEADER, na osnovi katerih potem LAS pripravijo lastne metodologije in pristope k samovrednotenju. Tako je na primer v Nemčiji osnovna metodologija samovrednotenja tako kot pri nas zahtevana že v času oddaje Lokalne razvojne strategije. V Sloveniji so bile pripravljene Smernice in priporočila za izvajanje pristopa LEADER v Republiki Sloveniji v programskem obdobju 2007 - 2013¹⁸. V njih je natančneje opredeljeno poročanje o kazalnikih na ravni posameznega projekta, poročanje na ravni LRS pa ni natančneje definirano (stran 31). Poleg tega Smernice med obveznimi vsebinami LRS (stran 40) navajajo tudi metodologijo samovrednotenja, spremljanja učinkov in kazalnikov. Po pregledu vsebine izbranih LRS pa lahko zaključimo, da je samovrednotenje v LRS razumljeno predvsem kot vrednotenje posamičnih projektov in ne kot vrednotenje izvajanja celotne LRS in njenega dela, oziroma doseganja ciljev in učinkov

---

¹⁸

http://www.mko.gov.si/fileadmin/mko.gov.si/pageuploads/publikacije/Program_razvoja_podezelja/LEADER_brosura.pdf

LRS. Praksa v tujini je različna, včasih je pri izvedbi samovrednotenja prisotna tudi kombinacija pomoči zunanjih moderatorjev.

4.3 Primeri iz tujine

4.3.1 Nemčija

V Nemčiji je Von Thunen Institut (vTI)¹⁹ razvil vprašalnik na desetih straneh z izbirnimi odgovori glede na raven strinjanja (na primer preveč, skoraj preveč, primerno, ne dovolj, ne zadosti). V samovrednotenje so vključene vse LAS in njihovi predstavniki. Bavarska zvezna dežela pa izvaja vrednotenje LRS preko analize ozkih grl preko delavnic in s pomočjo zunanjih ocenjevalcev, izkušnje pa se z vključenostjo LAS prenašajo tudi na raven LAS.

4.3.2 Finska

Na Finskem se samovrednotenje programa LEADER izvaja s pomočjo vprašalnikov, ki so v pomoč podani v delovnem zvezku Ministrstva za kmetijstvo in gozdarstvo, a niso obvezni. Delovni zvezek za samovrednotenje LAS²⁰ vsebuje metodologijo samovrednotenja, ki sledi osnovnim načelom projektnega ciklusa.

Samovrednotenje ni obvezno, je pa priporočljivo in je namenjeno vsem zaključenim projektom, vsem članom upravnih odborov LAS, deležnikom LAS in nekaterim vključenim v projekte LAS. Odgovori različnih ciljnih skupin se nato zberejo v skupni tabeli, na podlagi katere se interpretira rezultate samovrednotenja. Samovrednotenje je bolj kot ugotavljanju odgovornosti namenjeno učenju o lastnem delovanju in izboljšanju izvajanja LRS. Nekateri LAS ga izvajajo v kombinaciji z zunanjimi izvajalci. V primerih, ko se je samovrednotenje izvajalo v obliki pogovora deležnikov, je bil pogosto problem pomanjkljivost in nesistematičnost pisnih virov (zapisnikov), zato predlog vprašalnikov pripomore tudi k pripravi zapisa za evidenco ugotovitev samovrednotenja in dogovorov o nadaljnjem delu.

4.3.3 Avstrija

Način samovrednotenja je v Avstriji odvisen od posamične LAS, zanimivo pa je, da je način samovrednotenja, ki ga uporabljajo posamične LAS, pogosto izšel iz načina vrednotenja programa LEADER+ v prejšnjem programskem obdobju. V Avstriji se je namreč vmesno vrednotenje programa LEADER²¹ izvajalo na osnovi načela sodelovanja in sicer preko zbiranja podatkov, vprašalnika, ki je bil poslan vsem LAS kot tudi deželnim vladam, ter z »Leader evaluation core group« (ožjo evalvacijsko skupino) preko fokusnih skupin. Pristop se je nadaljeval tudi v programskem obdobju 2007-2013 z uporabo vprašalnikov s 15 kazalniki²².

Izkušnje so številne LAS uporabile za samovrednotenje. Primer je Spodnja Avstrija, ki je v vsaki LAS ustanovila skupino za zagotavljanje kakovosti, ki izvaja samovrednotenje na osnovi poudarkov, predstavljenih v spodnji preglednici. Samovrednotenje se izvaja tudi s pomočjo letnih srečanj, katera vodijo zunanji moderatorji. Uporablja se manjše število kazalnikov, običajno jih LAS spremlja 5 in jih uporabi bolj kot okvir za razmislek o svojem delu ob kocu leta.

---

¹⁹ http://enrd.ec.europa.eu/app_templates/enrd_assets/pdf/leader-tool-kit/8_wp-leader_en.pdf

²⁰ Keränen, H. (2003): Self-evaluation Workbook for Local Action Groups, Ministry of Agriculture and Forestry, Helsinki.

http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/library/evaluations/Selfevaluation_workbook_for_LAGs.pdf

²¹ www.cipra.org/...2006.../Doc_e_LEADERplusOesterreich_060120.doc

²² Strahl, W., Dax, H. (2010): LEADER mainstreaming in Austria – new challenges to innovative local activities. Assessing the impact of rural development policies (incl. LEADER). RuDI Project, Deliverable D 8.1: Case-study report (Revised version) http://www.rudi-europe.net/uploads/media/Case-study_Austria_revised.pdf

Preglednica 2: Vsebine samovrednotenja LAS v Spodnji Avstriji

Pogled	Vidik samovrednotenja
Rezultati in vplivi	Projekti
Viri	Viri LAS: finance, osebje
Razvoj in učenje	Leader upravljanje: vodenje, organizacija, sodelovanje, učenje
Procesi	Kakovost procesov, programiranje, projektno upravljanje

Na Solnograškem pa po drugi strani izvajajo samovrednotenje s pomočjo letnih sestankov, katere za namene vsake LAS izvaja predstavnik druge LAS. Na ta način pride do pomembne izmenjave izkušenj in pogleda od zunaj.

4.3.4 Italija

V Italiji je sistem samovrednotenja LAS in izvajanja LRS v veliki meri prepuščen LAS in regijam, saj ima vsaka regija svoj Programe razvoja podeželja. Pomembno vlogo z napotki, organizacijo srečanj in seminarjev igra Mreža za podeželje, ki za samovrednotenje priporoča uporabo nekaterih metod (npr. mapiranje, fokusne skupine) in pristopov (zunanji moderator, medsebojni »peer review« med posameznimi LAS).

Nekatere regije, kot je npr. Veneto, so pripravile enotno metodologijo – preprost vprašalnik z nekaj kategorijami rangiranja izpostavljenih tem, s katero se je samovrednotilo vseh 10 LAS na njenem območju²³. Pri samovrednotenju so sodelovali predsedniki in direktorji/koordinatorji LAS, člani LAS, tehnično osebje oziroma animatorji in administrativno osebje. Tako so bili LAS usmerjeni v samovrednotenje po določenih temah, vključno z oceno delovanja partnerstva, povezovanja z drugimi deležniki in pristopom k informiranju; tematsko je bilo samovrednotenje bolj usmerjeno k analizi načina delovanja, povezovanja, zadovoljstva članov,.. kot pa k analizi doseganja ciljev strategije.

4.3.5 Portugalska

Drugačen način samovrednotenja je razvit na Portugalskem²⁴. Tu se samovrednotenje izvaja v treh korakih, in sicer s pomočjo metodologije Systematisation of Participators Self-Assessment (SPSA). Samovrednotenje na Portugalskem izvajajo LAS same po ključnih področjih (razvoj območja, delovanje LEADER, delovanje LAS). Specifično se za osem področij vsaj letno izvajajo ocenjevanja naslednjih parametrov:

- a. kakovost življenja,
  - b. zunanji odnosi,
  - c. diverzifikacija in integracija aktivnosti,
  - d. notranji odnosi in demokracija,
  - e. znanje in tehnologije,
  - f. identitete,
  - g. demografija,
  - h. lokalna dediščina in
  - i. naravni viri;
2. v drugem koraku se udeleženci osredotočajo na upravljalvske strukture in procese in sicer ponovno na osem področij upravljanja:
- a. inovacije,
  - b. večsektorski pristop,
  - c. regionalno sodelovanje,
  - d. mreženje,
  - e. lokalna partnerstva,
  - f. pristop temelječ na območju,

²³ <http://www.reterurale.it/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/IT/IDPagina/12507>

²⁴ http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leader2/forum/docs_evaluation/thirion_en.pdf

- g. pristop od spodaj navzgor,
  - h. decentralizirano upravljanje in financiranje;
3. v tretjem koraku se ocenjuje lokalna partnerstva in širše mreže glede na naslednje funkcionalne kriterije:
- a. lastnosti,
  - b. človeški viri,
  - c. znanja,
  - d. identiteta,
  - e. odnosi.

Rezultat teh korakov so priporočila in zaključki, ki jih povzame posamezna LAS.

5 Predlog metodologije samovrednotenja

Namen samovrednotenja je analiza dejavnosti LAS skozi kritično samoocenjevanje dela LAS, kakor tudi njihovih struktur, uspešnosti, doseganja in primernosti ciljev LRS ter izvajanja projektov za doseganje ciljev, delovanje partnerstva in drugih vsebin. Poleg tega je z vidika vrednotenja ciljev LRS kakor tudi Programa razvoja podeželja smiselno tudi, da je samovrednotenje LAS strukturirano na način, da omogoči tudi razumevanje kakovosti izvajanja in analizo prispevka k ciljem LRS in Programa razvoja podeželja. Predlog metodologije je bil razvit na osnovi razumevanja potreb LAS, razgovorov s posamičnimi LAS in na osnovi analize LRS in Letnih izvedbenih načrtov (LIN) oziroma Načrtov izvedbenih projektov (NIP). Predlagamo, da se samovrednotenje izvaja po naslednjih korakih:

1. Vsaka LAS naj pripravi **Načrt samovrednotenja**, ki opredeli najmanj:
  - aktivnosti – kdo bo vključen v samovrednotenje, kako bo potekalo, kdo bo vanj vključen,
  - metode samovrednotenja – analiza kazalnikov, izvedba fokusnih skupin, anketa med vodstvom LAS, nosilci in partnerji projektov,
  - časovni načrt – kdaj se bo izvajalo samovrednotenje in posamezne aktivnosti samo vrednotenja. Lahko je vključen v opis aktivnosti.
  - način poročanja - kdo in kako bo pripravil poročilo o samovrednotenju, komu bo poročilo posredovano in/ali predstavljeno.
2. Pri **opredelitvi aktivnosti** samovrednotenja naj LAS določijo, kako in kdaj ga bodo izvedli in kdo bo vanj vključen. Predstavniki ciljnih skupin so v samovrednotenju vključeni preko vprašalnika in preko fokusnih skupin. Smiselno je, da so osnovne informacije o Načrtu samovrednotenja opredeljene tudi LRS. Spremljanje in analiza ciljev in kazalnikov na letni ravni se priporoča zato, da bi omogočilo globljo analizo doseganja ciljev, ki nadgrajuje trenutno spremljanje in poročanje na ravni projektov za Ministrstvo in pisarno LEADER. Poleg spremljanja in analize ciljev in kazalnikov na letni ravni LAS lahko za posamezno leto izberejo dodatne teme samovrednotenja (npr. upravljalvske strukture, financiranje, aktivnosti, učinkovitost) ali analizo posamičnih področij (s pomočjo študij primerov), vendar se morajo zavedati, da je za to potreben dodaten vložek in oceniti, ali imajo čas za vključitev dodatne teme. Za vsebine, kot so preverjanje relevantnosti ciljev, analiza upravljalvskih struktur, delovanje partnerstev in podobno, priporočamo dvoletno raven, saj je zanje potreben večji vložek celotnega partnerstva LAS in se ne spreminjajo kratkoročno. Poleg tega bi celotne poglobljene analize zahtevale večji vložek LAS glede na njihova omejena sredstva. Pri izvedbi samovrednotenja naj **sodelujejo naslednje ciljne skupine**:
  - LAS in njihova telesa,
  - občine,
  - drugi deležniki, na primer predstavniki gospodarstva, kmetijstva, izobraževanja na področju LAS,
  - nosilci in partnerji sofinanciranih projektov,
  - del vključenih v aktivnosti posamičnih projektov.
3. Za vsak opredeljen cilj LRS naj LAS **preveri kazalnike, opredeljene v LRS in njihovo ustreznost** – ali res merijo prispevek k doseganju ciljev in ali uspe pridobivati podatke za njihovo spremljanje. Cilji LRS so povezani s cilji PRP, kazalniki pa naj temeljijo na LRS, da bodo omogočali spremljanje in vrednotenje njenega izvajanja. Kljub temu morajo biti kazalniki vsaj načelno povezani s prioriteta PRP – ta povezava pa naj bo tudi jasno prikazana v LRS. V primeru, da niso ustrezni ali merljivi, se določijo dodatni ali novi **kazalniki**; poleg kazalnikov učinka naj se za vsak cilj opredeli vsaj en kazalnik rezultata. Spremljanje kazalnikov predlagamo na letni ravni.
  - Kazalniki naj bodo »SMART« - specifični (Specific), merljivi (Measurable), dosegljivi (Achievable), realistični (Realistic) in časovno opredeljeni (Timely). LAS bi morali za kazalnike iz LRS določiti tudi način

spremljanja in priprava samovrednotenja je priložnost, da jih prenovijo v skladu z možnostmi zajema podatkov. Na voljo so številni priročniki in smernice za definiranje kazalnikov; glede na vsebino so zelo primerni Napotki Skupnega okvira za spremljanje in vrednotenje (takoimenovanega CMEF), zlasti napotki od F do J.

- LAS naj se glede kazalnikov posvetujejo z deležniki, koliko kazalnikov in katere bodo spremljali. Nato naj s pomočjo potencialnih nosilcev in partnerjev projektov določijo, katere podatke bodo pridobivali neposredno od nosilcev projektov in v kakšni obliki, da jih ne bo preveč in da jih bo lahko čim enostavneje spremljati. Tak pristop predstavlja tudi dialog z deležniki in in večjo možnost, da bodo nosilci in partnerji projektov podatke dejansko zbirali, jih posredovali LAS in sodelovali v samovrednotenju.

4. **Relevantnost (primernost) ciljev** naj se preverja na dvoletni ravni. LRS so že v fazi priprave usklajene s cilji PRP 2007-2013, pomembno pa je, da se pri samovrednotenju preveri, ali izvajanje LRS z vidika zaključenih projektov, doseženih rezultatov in kazalnikov projektov prispeva k doseganju ciljev in kaj so morebitni razlogi za neuspeh. Ugotavljanje primernosti ciljev temelji na pregledu razmer v okolju, v katerem se izvaja LRS, pregledu ciljnih skupin oziroma deležnikov in pregledu ustreznosti ciljnih vrednosti kazalnikov. Kot metodo predlagamo izvedbo **fokusnih skupin** ali podobne metode sodelovanja. Fokusno skupino se organizira enkrat na dve leti in se nanjo povabi zgoraj navedene ciljne skupine. LAS lahko vključi zunanega moderatorja, lahko pa izvedbo fokusne skupine uporabi za proces zblíževanja s ciljnimi skupinami in se za izvedbo dogovori s katerim od svojih deležnikov. Primeri iz Italije kažejo, da je uspešno tudi moderiranje fokusnih skupin s strani predstavnika katerega od drugih LAS. Na fokusni skupini se je smiselno pogovoriti o naslednjih temah:

- Dosedanji dosežki,
- Načrti za prihodnost glede doseganja ciljev,
- Stanje ciljnih skupin in morebitne družbene spremembe, ki bi lahko vplivale na doseganje ciljev,
- Morebitne ovire za doseganje ciljev in izvajanjem LRS,
- Predlog dopolnitve ciljev in kazalnikov, če se to izkaže za potrebno.

Pri pregledu težav z doseganjem ciljev in izvajanjem LRS se je treba osredotočiti na tiste vidike, ki so v domeni LAS, kot so predstavljeni v spodnji preglednici.

Preglednica 3: Vidiki samovrednotenja LRS, pomembni za doseganje ciljev

Vidik	Obrazložitev
Primernost izbora kazalnikov	Notranja skladnost LRS se vrednoti in prikazuje tudi s skladnostjo kazalnikov na vseh ravneh (kazalniki izbranih projektov, kazalniki učinka, rezultata in vpliva). V dosedanji praksi se večkrat spremljajo le kazalniki učinka in kazalniki rezultata, medtem ko se na višjih ravneh kazalniki ne spremljajo oziroma niso določeni, večkrat pa tudi cilji niso določeni na način, ki bi omogočil opredelitev kazalnikov. Z vrednotenjem primernosti kazalnikov torej presojava notranjo skladnost LRS.
Spremljanje vrednosti kazalnikov	Za razumevanje uspešnosti in učinkovitosti, pa tudi primernosti LRS je potrebno spremljanje vseh ravnih vrednosti kazalnikov.
Prepoznavnost LRS	Prepoznavnost LRS omogoča identificiranje z LRS v lokalnem okolju, kar lahko dolgoročno pomeni tudi privzemanje LRS za strategijo območja, ki se ne uporablja izključno za namen LEADER, temveč tudi za prepoznavanje območja kot celote in pridobivanje finančne podpore iz drugih virov.
Jasnost pogojev in obveznosti za izvajanje projektov	Uspešnost izvedbe LRS se lahko zagotovi le z jasno opredeljenimi pravicami in obveznostmi vseh akterjev, posledično tudi izvajalcev projektov, ter posledicami, ki jih sodelovanje pri izvedbi LRS prinaša.

Obveščanje članov širše javnosti	S ciljem izboljšanja kakovosti življenja na podeželju naj bo v izvajanju LRS vključena čim širša javnost, ki je tudi končni uporabnik izvedenih rešitev. To je tudi merjenje končne uspešnosti LRS in doseganja enega od programa LEADER
Usposobljenost članov LAS in ciljnih skupin LRS	Usposobljenost članov LAS omogoča jasno vodenje LAS in s tem pripomore k delovanju LAS in doseganju končnega namena. Usposobljenost ciljnih skupin pa zagotavlja med drugim tudi sposobnost izvedbe projektov in doseganje rezultatov projektov.

5. Samovrednotenje **se lahko opravi z vprašalnikom**, ki ga podajamo v nadaljevanju. S samovrednotenjem s pomočjo vprašalnika se strukturirano preveri, kako izbrani kazalniki podpirajo doseganje izbranega cilja in kakšne vrednosti kazalnikov so bile dosežene. Obenem je samovrednotenje s pomočjo vprašalnika, zlasti v kombinaciji s fokusnimi skupinami primeren proces za analizo, ali so cilji LRS še relevantni za območje LAS in do katere mere, ter kako prepoznaven je LAS. S kombinacijo ugotovitev iz fokusne skupine, pregleda kazalnikov in odgovorov na vprašalnik, lahko pri samovrednotenju v primeru spremenjenih okoliščin jasno opredelimo, ali je LRS še primerna ali pa jo je smiselno prilagoditi.
6. Končen rezultat samovrednotenja naj bo poročilo **z zaključki in predlogom aktivnosti v prihodnje**, ki bi izboljšale področja, na katerih je delovanje LAS pomanjkljivo ali bi se ga dalo izboljšati. Poročilo naj vsebuje tudi povzetek obeh faz (vprašalniki in fokusna skupina).

5.1 Predlog vprašalnika

V nadaljevanju je podan nabor vprašanj za samovrednotenje LAS. Poudarki vprašalnika naj bodo kvalitativni, z ovrednotenjem relevantnosti, vendar naj bodo v metodologijo vključena tudi kvantitativna vprašanja. Predlagamo vprašanja, navedena v nadaljevanju.

1. Vprašanje: Kako se izbrani cilji projektov vključujejo, oziroma prispevajo k uresničitvi ciljev ostalih osi Programa razvoja podeželja 2007-2013? Prosimo jasno navedite aktivnosti potrjenih projektov in njihove cilje ter kazalnike za vse potrjene projekte v koledarskem letu.

a. Projekt: _____

Glavni cilj oziroma namen projekta: _____

Prosimo obrazložite prispevek k uresničitvi ciljev ostalih osi Programa razvoja podeželja:

---

b. Projekt: _____

Glavni cilj oziroma namen projekta : _____

Prosimo obrazložite prispevek k uresničitvi ciljev ostalih osi Programa razvoja podeželja:

---

c. itd... za vse projekte, izvajane v obdobju med dvema samovrednotenjema.

Za vsak projekt se poda tudi številčno oceno od 1 do 5 (1 – ni prispevka, 5 – v celoti prispeva).

Ime projekta	Glavni cilj projekta	Ocena prispevka k drugim osem PRP 2007-2013 (od 1 do 5)		
		Os 1	Os 2	Os 3

2. Vprašanje: Kako poglobitni kazalniki izbranih projektov podpirajo doseganje izbranih ciljev LRS? Prosimo natančno obrazložite.

Ime projekta	Načrtovani kazalniki	Opis, kako podpirajo spremljanje doseganja ciljev LRS

3. Kakšne so dosežene vrednosti kazalnikov v primerjavi z predvidenimi? Prosimo jasno obrazložite razloge za odstopanja v kolikor je do njih prišlo.

Ime projekta	Načrtovani kazalniki	Načrtovana vrednost po zaključku projekta	Realizirana vrednost po zaključku projekta	Komentar

4. Ali so izbrani cilji/prioritete Lokalne razvojne strategije še relevantni za naše področje in do kakšne mere so cilji že uresničeni?

Cilj LRS	Stopnja relevantnosti (nerelevanten, delno relevanten, večinoma relevanten, popolnoma relevanten)	Komentar relevantnosti
Cilj 1		
Cilj 2		
Cilj 3		
...		

Opis stopnje uresničenosti cilja 1:

Opis stopnje uresničenosti cilja 2:

Opis stopnje uresničenosti cilja 3:

---

5. S kakšnimi težavami se soočamo pri izvedbi LRS in programov/projektov? Osredotočimo se na notranje težave LAS in težave članov LAS ter nosilcev in partnerjev projektov – torej na postopke, usklajevanje, medsebojne odnose, poročanje nosilcev projektov,...

Težava	Opis težave	Možnosti za rešitev težave
1		
2		
3		
...		

6. Kako je organizirano izvajanje Lokalne razvojne strategije? Ali po mnenju nosilcev in partnerjev projektov, udeležencev na projektih in lokalnih deležnikov tak način izvajanja odgovarja potrebam območja? Ali tak način izvajanja omogoča doseganje najboljših možnih rezultatov?

Način izvajanja:

Upravljavci LAS/LRS: _____

Vodja oziroma odgovorna oseba: _____

Način sprejemanja odločitev:

Način potrjevanja projektov:

Način spremljanja projektov, doseganja ciljev LRS:

Mnenje izvajalcev projektov (nosilca projekta in njegovih partnerjev) o zgornjih vsebinah:

Mnenje udeležencev projektov (udeležencev aktivnosti projekta, na primer delavnic):

Mnenje drugih deležnikov (organizacij in posameznikov, ki v projektu ne sodelujejo in se ne udeležujejo njegovih aktivnosti, delujejo pa na istem področju):

---

7. Finančno spremljanje izvajanja LRS: Glede na posamične kategorije stroškov prosim v spodnjo tabelo vpišite odstotek sredstev porabljenih za posamične namene:

Cilj	Kategorija stroškov (plače in potni nalogi zaposlenih, zunanji izvajalci, stroški opreme in investicij, storški sestankov, stroški promocijskih materialov, režijski stroški, drugi stroški)	Znesek za cilj	% stroškov za namen

Kaj lahko sklepamo iz pregleda stroškov? Katere kategorije stroškov je največ, kako se to ujema z načrtovanimi aktivnostmi? Za kateri cilj je bilo namenjenih največ sredstev?

6 Priporočila

Uporaba predlagane metodologije je smiselna v prihodnjem programskem obdobju, saj se sedanje programsko obdobje zaključuje. Najlažje bo, če se metodologijo samovrednotenja oziroma Načrte samovrednotenja vzpostavi hkrati s pripravo novih lokalnih strategij. Kljub temu bi bilo metodologijo koristno testirati tako, da se z njo opravi vrednotenje dosedanjega delovanja LAS in izvajanja LRS – tako bi LAS hkrati opravile naknadno (ex-post) vrednotenje svojega delovanja in izluščile izkušnje ter usmeritve za oblikovanje prihodnjih strategij oziroma programov delovanja.

Da bi lahko med seboj primerjali cilje, kazalnike in čim boljše ovrednotili njihov prispevek k PRP 2007-2013, bi bilo potrebno pripraviti tudi skupno metodologijo priprave LRS, ki bi vsebovala skupen okvir spremljanja izvedbe LRS. S skupnimi (predpisanimi) smernicami, na osnovi katerih se vrednoti tudi kakovost LRS pred njeno odobritvijo, bi zagotovili primerljivost samovrednotenja in uspešnosti izvajanja LRS in enostavno oceno prispevka LRS k ciljem Programa razvoja podeželja. Pri tem je predvsem pomembno, da je način priprave, pa tudi odobritve in kasneje vrednotenja LRS prilagojen lokalnemu okolju in njihovim potrebam ob upoštevanju potreb Ministrstva po primerljivosti in vrednotenju skupnih učinkov, o čemer se odloči Ministrstvo.

Pomembno je, da bodo LAS predlagano metodologijo privzele kot pomoč pri svojem delu, kot tudi delu Ministrstva, zato naj jo Ministrstvo za kmetijstvo in okolje predlaga Lokalnim akcijskim skupinam na način, ki bo poudaril prilagodljivost metodologije potrebam posamezne LAS in okolja, v katerem delujejo, ter uporabnost za LAS. Priporočamo, da se organizira delavnico za LAS, na kateri bi predstavili, uskladili in potrdili predlog metodologije in način samovrednotenja, ki bo uporaben tako za LAS kot za Ministrstvo. Na delavnici naj sodeluje tudi Agencija RS za kmetijske trge, saj so ugotovitve pomembne tudi za njeno delovanje na celotnem področju izvajanja Programa razvoja podeželja.

LAS so postale pomemben dejavnik razvoja podeželja, zato predvidevamo, da bodo deležniki radi sodelovali pri samovrednotenju. Zlasti ob prehodu v novo programsko obdobje lahko s takim participativnim pristopom, predvsem z njegovo kakovostno izvedbo, LAS dosežejo dodatno motivacijo deležnikov in povečajo svojo prepoznavnost in ugled. Pri tem bi jim pomagalo, če lahko LAS jasno pokažejo usmeritve in podporo Ministrstva, na primer s primeri dobre prakse ali organizacijo okrogle mize, na katero bi bili vabljeni deležniki LAS.

Samovrednotenje je proces, pomemben predvsem za člane LAS, da tako sproti spremljajo, kako dobro delujejo, kje so njihove šibke točke in kako lahko izboljšajo izvajanje LRS. Koristno bi bilo, da zaključke samovrednotenja LAS posredujejo Ministrstvu, ki naj jih pregleda in skupne ugotovitve objavi oziroma posreduje vsem LAS; to lahko postane ena od nalog Mreže za podeželje. Tako se bodo lahko primerjali med seboj tako po doseganju ciljev, kot po pristopu k izvajanju LRS in samovrednotenja. Uporaba predlaganih kazalnikov bi omogočila tudi primerljivost LAS med seboj, seveda pa jih bo potrebno prilagoditi zahtevam in možnostim LAS v novem programskem obdobju. Seznam kazalnikov se lahko participativno dopolnjuje (tudi s pomočjo Mreže za podeželje, Ministrstva, Društva za razvoj podeželja in podobnih deležnikov), kar bi pripomoglo k dobri praksi in izboljšanju dela LAS.

7 Viri in literatura

1. Capturing impacts of Leader and of measures to improve Quality of Life in rural areas, Draft Working Paper 4, 21 June 2010, Findings of a Thematic Working Group established and coordinated by The European Evaluation Network for Rural Development.
2. Evropska komisija, DG AGRI (2006): Priročnik o okviru skupnega spremljanja in vrednotenja. Napotki. http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/eval/guidance/document_sl.pdf
3. Presentazione dei risultati della sessione di autovalutazione dei GAL veneti per l'annualità 2011. Regione Veneto & Agriconsulting, Mestre, junij 2012
4. Keränen, H. (2003): Self-evaluation Workbook for Local Action Groups, Ministry of Agriculture and Forestry, Helsinki. http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/library/evaluations/Selfevaluation_workbook_for_LAGs.pdf
5. La selezione dei GAL e dei PSL in Italia: requisiti di accesso e criteri di valutazione. Rete rurale, januar 2010.
6. Lokalne razvojne strategije Lokalnih akcijskih skupin Barje z zaledjem, Bogastvo podeželja ob Dravi in v Slovenskih goricah, LAS Gorenjska Košarica, LAS Istre, LAS Mislinjske in Dravske doline, LAS Mežiške doline, LAS Loškega pogorja.
7. Lukesch, R. (2007): The LAG-Handbook. A guide through the stunning world of Local Action Groups. LEADER+ Observatory Contact Point.
8. ÖIR – Managementdienste GmbH (2003): Ex-post Evaluation of the Community Initiative LEADER II. Final Report Volume 3: Case Studies
9. Scottish Government (2012): LEADER 2007-2013 Technical Guidance for Local Action Groups and Coordinators. Version 6.0
10. Self-Evaluation Workbook for Local Action Groups. Ministry of Agriculture and Forestry, Helsinki 2004
11. Smernice in priporočila za izvajanje pristopa leader v Republiki Sloveniji v programskem obdobju 2007-2013. – Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2008
12. Strahl, W., Dax, H. (2010): LEADER mainstreaming in Austria – new challenges to innovative local activities. Assessing the impact of rural development policies (incl. LEADER). RuDI Project, Deliverable D 8.1: Case-study report (Revised version) http://www.rudi-europe.net/uploads/media/Case-study_Austria_revised.pdf
13. Working Paper on Approaches for Assessing the Impacts of the Rural Development Programmes in the Context of Multiple Intervening Factors, March 2010, Findings of a Thematic Working Group established and coordinated by The European Evaluation Network for Rural Development.
14. www.joutsentenreitti.fi